

Ten geleide

DE REDACTIE

Tijdschrift voor
Waterstaatsgeschiedenis
24 (2015) 1, 1-2

Met enige regelmaat zijn nummers van het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis gewijd aan een speciaal thema. Het idee om jong talent aan te spreken is ontstaan tijdens een lunch op de Vrije Universiteit, waaraan Petra van Dam, Toon Bosch en Adrie de Kraker deelnamen. Studenten zouden de gelegenheid krijgen om hun onderzoeksresultaten te presenteren op een studiemiddag en vervolgens die in ons tijdschrift kunnen publiceren. De studiemiddag vond plaats op 29 januari 2015 als eerste luik van het idee. De rubriek Peilingen achterin dit tijdschrift bevat daarvan een impressie door Bertus Wouda. Het tweede luik ligt voor u als themanummer 'Overvloed aan water en ijs: stand van zaken watersnoodonderzoek'.

Als onderdeel van milieu- of ecologische geschiedenis krijgen het laatste decennium de mogelijke gevolgen van de klimaatsverandering grote aandacht in het wetenschappelijke debat. Een voor Nederland zeer belangrijk effect is de stijging van de zeespiegel met het daaruit voortvloeiend gevaar van overstromingen, vanuit zee of vanuit de rivieren. Tevens krijgen we te maken met perioden van toenemende droogte of juist kortere nattere perioden. Als gevolg daarvan kunnen bepaalde dijken hun weerstandvermogen verliezen, zoals uitgedroogde veendijken, of kan een overvloedige neerslag niet snel genoeg worden afgevoerd. Dit laatste komt met name voor in de stedelijke ruimte, waar het verharde oppervlakte domineert en de riolen en resterende waterlopen vaak een te geringe capaciteit bezitten.

Het omgang met de veranderende omstandigheden noopt tot bezinning, tot nader onderzoek van mogelijke toekomstscenario's maar ook tot reflectie over gelijkaardige situaties in het verleden. Welke strategieën had de toenmalige samenleving om het hoofd te bieden aan overstromingsgevaaren? Welke lessen trok men destijds uit het verleden, een recente overstroming die men zelf had meegemaakt of waaraan de herinnering door overlevering nog sterk was? Vormde Nederland inderdaad die amfibische samenleving zoals Petra van Dam beschrijft? En welke aspecten kende de adaptatie aan watersnoodrampen precies?¹

Overstromingen waren meestal het gevolg van hoog water in zee of de rivieren. Maar dat gevaar was ook levensgroot als na een vorstperiode dooi intrad en het ijs ging kruien en zich ophoopte. De perceptie van dergelijke rampen had vele dimensies, een daarvan was die van de professionals, van de de waterstaatsdeskundigen van de praktijk, die zich gesteld zagen voor de vraag hoe het risico dat ijsgang opleverde in te dammen. Een andere kwestie is de zingeving van overstromingen, hetzij religieus, hetzij anderszins. Met andere woorden, hoe gaf men een ramp een 'eigen plaatsje'. In feite is dit een tijdloos gegeven, want nog steeds geven mensen een ramp een duiding, ofwel algemeen of zeer sterk in hun privéleven.

Nederlanders zijn gul als het gaat om het helpen van mensen in nood. Vele grote tv-acties lieten zien dat hoe er binnen luttele dagen tientallen miljoenen euro's worden gedoneerd voor een actueel en goed doel. Waar komt die gulheid vandaan? Wellicht is er langzaamaan een speciale geefcultuur ontstaan, maar hoe en wanneer?

In dit themanummer komen veel van genoemde aspecten aan bod aan de hand van voorbeelden uit de periode 1740-1906. Bas van der Mooren bespreekt de discussie over

¹ Petra J.E.M. van Dam, 'Denken over natuurrampen, overstromingen en de amfibische cultuur', Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis 21 (2012), 1-10.

het tegengaan van ijssdammen in de grote rivieren in de tweede helft van de achttiende eeuw. Richtinggevend was een prijsvraag uitgeschreven door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, een van de vele in deze periode opgerichte geleerde genootschappen. Francien van den Heuvel onderzocht de veranderingen in de organisatie van de hulpverlening tijdens de overstromingen van 1740 en 1861 in 's-Hertogenbosch. Welke factoren waren hierop van invloed? Hans van Sprang staat stil bij de religieuze duiding van de grootschalige overstromingen in het Gelders rivierengebied in de jaren 1741-1861. Was er sprake van verandering van de godsdienstige beleving? En zo ja, hoe kwam dat? Gerrit Boomsma en Petra van Dam onderzochten de motieven om een duit in het zakje te doen voor slachtofferhulp aan de hand van de overstromingen van 1825 in het Zuiderzeegebied en die van 1861 in de Bommelerwaard, het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen. Judith Siegel richtte haar aandacht op de aard, omvang en de gevolgen van de overstroming in 1906 in Zeeland op het eiland Tholen. Hoe kon het zo ver komen, hoe werd het herstel van de schade aangepakt en welke lessen trok men uit het gebeurde? Samen geven de vijf bijdragen een boeiend beeld van de rijk geschakeerde amfibische cultuur in ons land.

De redactie wil graag van deze gelegenheid gebruik maken een woord van dank te brengen aan de auteurs – en met name aan de studenten onder hen – voor de steeds positieve medewerking. Enkelen kwamen voor het eerst in aanraking met de grote zorg en inspanning die een wetenschappelijke publicatie in een gedrukt medium oplevert. Of zoals een van hen het uitdrukte: “Ik heb geen ervaring met dit werk, maar vond het leuk om het zo eens mee te maken”.